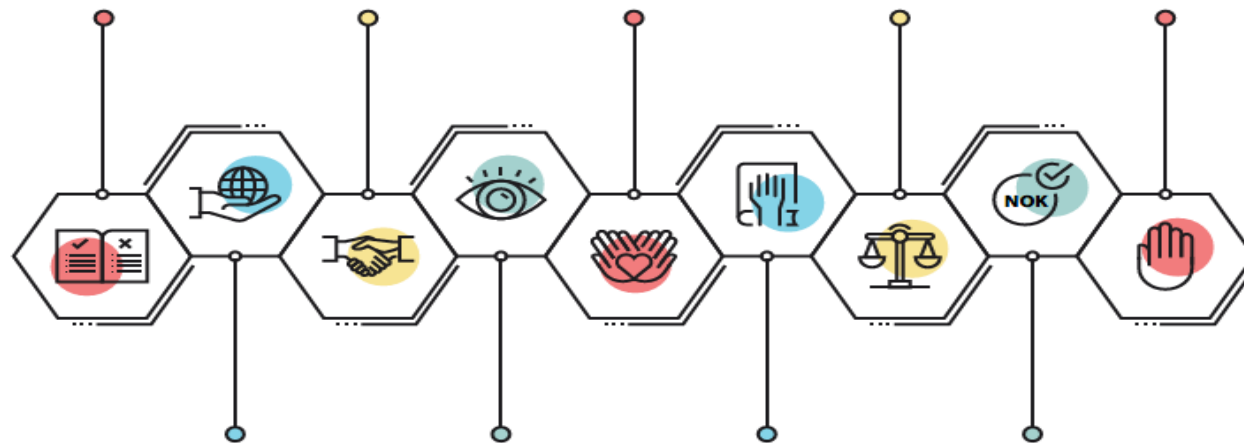

Verdier og ansvar

Det etiske rammeverket for Statens pensjonsfond utland

NOU 2020: 7

Utgangspunkt for utvalgets arbeid

- Etisk rammeverk innført i 2004. Nye problemstillinger og videreutviklede normer
- Sparefond og redskap for en forsvarlig håndtering av våre verdier fra petroleumsressursene
- Ansvarlig, finansiell investor spredt til store deler av verden
- Norges Bank står for den operative forvaltningen av fondet
- Etikkrådet gir tilrådinger til Norges Bank

Utvalgets medlemmer

- Professor Ola Mestad, leder
 - Styreleder Johan Henrik Andresen
 - Styreleder Svein Richard Brandtzæg
 - Jurist Cecilie Hellestveit
 - Rådgiver Egil Matsen
 - Assisterende direktør Gro Nystuen
 - Styreleder Olaug Svarva
 - Konserndirektør Astrid Undheim
-
- Sekretariat fra Finansdepartementet, Norges Bank og Etikkrådet

Utvalgets mandat – fire hovedområder

- 1 Vurdere kriteriene for «etiske minstekrav som bør stilles til selskaper»
- 2 Vurdere virkemidlene i retningslinjene og sammenhengen mellom dem
- 3 Etiske hensyn knyttet til selskaper i enkeltland med avvikende normer, selskapers salg av våpen til visse land og statsobligasjonsunntaket
- 4 Hvordan håndtere svak tilgang på informasjon om selskaper

Arbeidet i utvalget

- Gjennomgått arbeidet i Etikkrådet og Norges Bank siden 2004
- Identifisert nye problemstillinger på grunn av
 - Investeringer i flere land og selskaper
 - Teknologisk og politisk utvikling
 - Utvikling av traktater og retningslinjer, og hos andre investorer
- Også gjennom innspill fra
 - Sametinget
 - Sivilsamfunnsorganisasjoner
 - Andre ansvarlige investorer
 - Ekspertter og observatører, som OECD

Kriteriene i dag

- Formålet med retningslinjene for observasjon og utelukkelse er å unngå investeringer involvert i grove etiske normbrudd. Det bør framgå i en egen formålsbestemmelse
- Både produksjon av visse type produkter og selskapers atferd kan gi grunn til utelukkelse eller observasjon:
 - Produktkriteriene omfatter vise typer våpen, tobakk og kull
 - Atferdskriteriene omfatter menneskerettigheter, krig og konflikt, miljøskade, klima og korrupsjon – og andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer
 - Observasjon brukes dersom grunnlaget for utelukkelse er usikkert
- Eierskapsutøvelse etter retningslinjene brukes hvis banken kan påvirke selskaper positivt, slik at normbrudd unngås

De produktbaserte kriteriene framover

- Våpenkriteriet foreslås endret på noen punkter:
 - Presisering – utvikling av og sentrale komponenter til våpen skal omfattes
 - Listen med aktuelle våpentyper tas inn i retningslinjene
 - Dødelige autonome våpen legges til listen med våpentyper
 - Endret praktisering for kjernevåpen - ubåter og andre leveringsplattformer som bare kan benyttes for kjernevåpen, blir omfattet
- Kriteriet for tobakk presiseres, kull videreføres
- Drøfter også våpen generelt, cannabis, alkohol, pengespill, men foreslår ikke nye produktkriterier på disse områdene

De atferdsbaserte kriteriene framover

- Omfatter menneskerettigheter, krig og konflikt, miljøskade, klima og korrupsjon
- Kriteriene er generelle og kan anvendes på nye problemstillinger. Etikkrådet og Norges Bank må følge med på utviklingen
- Eksemplene i menneskerettighetskriteriet strykes - alle typer grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene skal omfattes
- Korrupsjonskriteriet utvides til også å omfatte annen grov økonomisk kriminalitet
- Nytt kriterium - utelukke selskaper som selger militært materiell til stater som bruker dette til alvorlige og systematiske brudd på humanitærretten

Virkemidlene videreføres

- Utelukkelse, observasjon og eierskapsutøvelse videreføres som virkemidler
- Virkemidlene skal ses i sammenheng, terskelen for utelukkelse høy
- Vekselvirkninger mellom Norges Banks ansvarlige forvaltning og Etikkrådet bør utnyttes
- Fordrer god samordning mellom Etikkrådet og Norges Bank. Kravene til samordning tydeliggjøres i retningslinjene

Normutvikling

- Rammeverket støtter seg på konvensjoner og retningslinjer, men står på egne ben
- Normer er videreutviklet, særlig frivillige retningslinjer fra bl.a. OECD og FN
 - Særlig rettet mot forebygging og Norges Banks ansvarlige forvaltning
- FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) legges til i Norges Banks mandat for å tydeliggjøre normgrunnlaget for bankens ansvarlige forvaltning på menneskerettighetsområdet

Åpenhet og rapportering

- Åpenhet grunnleggende premiss for tilliten til forvaltningen
- ... men grenser for åpenheten for å gjøre virkemiddelbruken effektiv
- Offentliggjøringen av Etikkrådets grundige tilrådinger er fondet alene om internasjonalt - må videreføres
- Norges Banks rapportering om den ansvarlige forvaltningen har utviklet seg mye. Publikasjonen «Ansvarlig forvaltning» eller tilsvarende inntas som krav i bankens forvaltningsmandat – gir området en klarere forankring i Norges Banks hovedstyre

Klima

- Relevant for flere sider av forvaltningen av SPU
- Klimarisiko viktig finansiell risikofaktor og del av bankens ansvarlige forvaltning
- Et produktkriterium for kull og et atferdsbasert klimakriterium
- Utvalget klargjør forståelsen av hvordan klimakriteriet skal anvendes
- Vekselvirkningene mellom virkemidlene særlig tydelige på klimaområdet og viser hvor viktig det er med en helhetlig tilnærming til fondets virksomhet

Investeringer i land med avvikende normer

- Fondet investert i over 9 000 selskaper i mer enn 70 land - flere med andre styresett og normgrunnlag enn vårt - den etiske risikoen øker
- Avgrensninger mot land vanskelig å forankre i et etisk rammeverk
- Ikke egnede indekser for en regelbasert avgrensning mot land og bransjer
- Utfordringen knytter seg særlig til lokale selskaper med et begrenset handlingsrom
 - Alle selskaper vurderes etter samme etiske standard
 - Vurdere virkemiddelbruken opp mot selskapenes handlingsrom og vilje til å avbøte virkningene av de forholdene de opererer under

Vanskelig tilgang på informasjon

- Tilgjengelig informasjon om selskaper kan variere
- Hvis risikoen vurderes som høy for grove normbrudd, kan manglende informasjon bidra til at risikoen anses uakseptabel
- En slik risikobasert tilnærming bør likevel avgrenses til særskilte situasjoner
- Etikkrådet skal fortsatt skal vurdere selskaper individuelt

Framtiden

- Med de foreslåtte endringene er fondet godt rustet framover
- På visse felter skjer ting fort, både med normer, teknologi mv.
 - Autonome våpen
 - Overvåking
 - Klima
 - Væpnede konflikter
- Retningslinjer og mandat må forvaltes med godt skjønn og klokskap

Reserve

Etikkutvalget for SPU

De produktbaserte kriteriene

§ 3 Kriterier for produktbasert observasjon og utelukkelse av selskaper

- (1) Fondet skal ikke være investert i selskaper som selv eller gjennom enheter de kontrollerer:
 - a) utvikler eller produserer våpen eller sentrale komponenter til våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper, herunder biologiske våpen, kjemiske våpen, kjernevåpen, ikke-detekterbare fragmenter, brannvåpen, blindende laservåpen, antipersonellminer, klaseammunisjon og dødelige autonome våpen.
 - b) produserer tobakk eller tobakksvarer
 - ...

De atferdsbaserte kriteriene

§ 4 Kriterier for atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper

Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for:

- a) grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene
- b) alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner
- c) salg av våpen til stater i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene
- d) alvorlig miljøskade
- e) handlinger eller unnlaterelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser
- f) grov korrupsjon eller annen grov økonomisk kriminalitet
- g) andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer